

bunt: °वसन MBh. 2, 824. 842. °वस्त्राभरण HARIV. 8423. नानाविराग-
वसन R. 4, 33, 28. MBh. 8, 456. 10, 286. नानावर्णविरागाः पताकाः 7, 3931.
— 2) frei von aller Leidenschaft, gleichgültig R. 1, 7, 7. Bhāg. P. 3, 15,
47. 32, 10. सर्वतस् सर्वतस् für Alles abgestorben 29, 3.

3. विराग eine best. hohe Zahl VJUP. 181. Mēl. asiat. 4, 637. — Vgl. विरग.
विरागता (von 2. विराग) f. Gleichgültigkeit gegen Alles MBh. 13, 936.
विरागवत् (von 1. विराग) adj. gleichgültig: सर्वत्र gegen Alles Verz. d.
Oxf. H. 256, b, 25. fg.

विरागार्क (1. विराग + अर्क) adj. = वैरङ्गिक H. 490. HALĀJ. 2, 214.

विरागित (von 2. विराग) adj. eine Abneigung —, einen Widerwillen
empfindend: नावसत्तत्र तत्राप्य दृष्टो द्वयविरागिता MBh. 13, 1480.

विरागिता (von विरागिन्) f. Abneigung, Widerwillen: श्रेष्ठा मय्यार्यपु-
त्रस्य स्नेहे ऽमुष्य मुधिव मे । विरागिताभूत् KATHĀS. 43, 207.

विरागिन् (von 1. विराग oder von रज्ज् mit वि) adj. eine Abneigung —,
keine Neigung für Jmd oder Etwas empfindend: नास्थाने क्राधवत्तस्य न
चाकस्माद्विरागिणः MBh. 12, 6283. Spr. (II) 731, v. 1. वेष्या श्रोत्र्य 1083.
RĀĀ-TAR. 6, 334. अलब्धे रागिणो लोका श्रेष्ठा लब्धे विरागिणः Spr. (II)
633. अ० R. 5, 33, 30.

1. विराज् (1. रज्ज् mit वि) P. 3, 2, 61, Schol. 1) adj. herrschend, an der
Spitze befindlich; ausgezeichnet, prangend; m. f. Herrscher, Herrscherin
u. s. w.: विराज् गोपतिं गवाम् RV. 10, 166, 1. मम पुत्राः शत्रुकृणो ऽथै
मे डक्षिता विराट् 139, 3. सेमै विराजमनु रजति 9, 96, 18. विराट् सम्राट्
1, 188, 5. AV. 12, 3, 11. 14, 2, 15. VS. 20, 5. 55. ज्योतिस्-38, 27. AIT. Br.
8, 14. eine der Wesenheiten Agni's TBr. 1, 1, 3, 2. CAT. Br. 10, 4, 2, 11.
Beiw. der Sarasvatī MBh. 3, 10628. देवो विराट् von der Sonne Verz.
d. Oxf. H. 62, a, 12. m. = तत्रिय Herrscher, Fürst AK. 2, 8, 1, 1. MBh.
1, 3148. 3, 12704. Bhāg. P. 4, 27, 6. — 2) f. Auszeichnung, hohe Stellung:
अनवरुद्धा वा एतस्य विराज्य आर्क्षिताभिः सन्नमः TS. 1, 7, 7. परमायां
विराजि प्रतिष्ठितः ĀCV. Çr. 11, 4, 8. CAT. Br. 11, 4, 2, 18. ÇĀKṢ. Br. 18,
5. 19, 5. Çr. 16, 30, 13. — 3) f. und später m. N. eines der Speculation
angehörigen göttlichen Wesens: Tochter (Sohn) des Purusha (auch
Purusha selbst) oder Pragāpati, oder dessen Gattin; als Kuh be-
zeichnet, die durch ihre Schritte die Opferfeuer vertheilt u. s. w. In
der Folge Tochter (Sohn) Brahman's, Mutter (Vater) des Manu Svā-
jambhuva oder des Brāhman selbst. In den Brāhmaṇa zu phanta-
stischen Allegorien gebraucht, unter Vermengung aller Bedeutungen
des Wortes. RV. 10, 90, 5. AV. 8, 5, 10. 11. 9, 1. 10, 1. Die Sonne heisst
वृत्तो विराजः 13, 1, 31. TBr. 1, 2, 1, 27. CAT. Br. 14, 6, 1, 3. KĀṬH. 36, 2.
गो मा हिंसीरदिति विराजम् VS. 13, 43; vgl. 17, 3. विराजो देहि ऽसि
ĀCV. GRUJ. 1, 24, 20. fgg. CAT. Br. 1, 3, 2, 20. VĀK Virāj, Tochter des
Kāma, AV. 9, 2, 5. angeblich Agni TBr. 1, 1, 3, 10. Pragāpati selbst
(Comm.) 4, 9, 5. विराट्म TBr. Comm. I, 93, 15. fgg. द्विधा कृत्वात्मनो दे-
ह्मर्थेन पुरुषो ऽभवत् । अर्थेन नारी तस्या स विराजमसृजत्प्रभुः ॥ M. 1,
32. तपस्तत्त्वासृज्यं तु स्वयं पुरुषो विराट् । तं मा वित् 33. विराट्ताः सो-
मसदः साध्यानां पितरः स्मृताः 3, 195. स आत्मा चैव यज्ञस्य विश्वरूपः प्र-
जापतिः । विराजः सो ऽनन्त्रपेण यज्ञत्वमुपगच्छति ॥ JĀĀN. 3, 120. Ind. St.
9, 3 u. s. w. Sohn Vishnu's, Vater des Purusha (= Manu) HARIV. 51.
यद्वक्ष्ये चतुर्षोर्मध्ये स मूर्त्तः पुरुषो विराट् 11709. WEBER, RĀMAT. Up. 351.

Vi. Theil.

VP. 51. fgg., N. 3. 93. Bhāg. P. 2, 6, 16. 21. 41. 3, 6, 9. fgg. 26, 51. Verz.
d. Oxf. H. 23, b, 10. 39, a, 6. entsteht aus den fünf Elementen 226, a,
No. 334, Çl. 7. = परमात्मन् als श्रद्धा 300, a, No. 734. = कृष्ण, विष्णु
MBh. 12, 1509. PANĀR. 2, 6, 25. 4, 3, 16. = वैश्वानर, चैतन्य VEDĀNTAS.
(Allah.) No. 72. als f. = पृथिवी nach NĪLAK. MBh. 7, 2417. 2420. — 4) f.
ein best. Metrum, als die achte zu den sieben gewöhnlichen Formen
betrachtet (ÇAT. Br. 8, 3, 2, 6. 10, 1, 2, 9); in der Prosodik ein um zwei
Silben defectives Metrum Nir. 7, 13. RV. Prāt. 16, 12. 28. 32. 37. 17, 2.
4. 25. 32. — VS. 14, 18. AIT. Br. 1, 5. 6. 2, 37. mit 50 Silben TBr. 1, 6.
2, 4. CAT. Br. 3, 3, 1, 7. mit zehn AIT. Br. 3, 50. TBr. 1, 2, 1, 8. 2, 1.
VS. 9, 33. CAT. Br. 2, 3, 1, 18. ĀCV. Çr. 2, 18, 5. KĀND. Up. 4, 3, 8. PANĀR.
3, 3, 9. Vgl. Ind. St. 8. — 5) f. Bez. gewisser Backsteine (40 an der Zahl)
VS. 13, 24. 14, 13. TS. 5, 2, 3, 5. 5, 1. CAT. Br. 8, 5, 1, 5. KĀṬ. Çr. 17.
7, 15. — 6) m. N. eines Ekāha PANĀV. Br. 19, 2, 1. KĀṬ. Çr. 24, 4, 48.
LĪṬ. 9, 4, 2. MAÇAKA 5, 1 in Verz. d. B. H. No. 72. — 7) m. N. pr. eines
Sohnes des Prijavrata von der Kāmja HARIV. 59 (काम्यापुत्राश्च mit
der neueren Ausg. zu lesen). des Nara VP. 165. — Vgl. भद्र०.

2. विराज् (1. वि + रज्ज्) m. der König der Vögel Bhāg. P. 8, 21, 26.

विराज् (von 1. रज्ज् mit वि) 1) adj. prangend: भ्रमराकुलदामविराजभुज
PANĀR. 3, 12, 13. — 2) m. a) eine best. Pflanze, vulg. ब्रीहली AUSH. 24.
— b) N. pr. α) eines Pragāpati HARIV. 936. = विराज् 3): इन्द्रायी व-
दनातुभ्यं पशवो मलसंभवाः । श्रोषधयो रोमसंभूता विराजस्त्वं नमो ऽस्तु
ते ॥ VĀMANA-P. 83 im ÇKDr. — β) eines Sohnes des Avikshit MBh.
1, 3741. — Vgl. वैराज.

विराजन्, f. °रौक्षी so v. a. विराज् 1) TBr. 3, 11, 2, 1.

विराजन n. nom. act. von 1. रज्ज् mit वि zur Erklärung von 1. वि-
राज् Nir. 7, 13. Ind. St. 8, 37, N. 2.

विराजिन् (von 1. रज्ज् mit वि) adj. prangend: रथेनातिविराजिना (°रा-
जता ed. Bomb.) MBh. 6, 3585.

विराज्य n. = विराज् 2) Herrschaft, Regierung: वृक्षद्वयो वै नाम राजा
विराज्ये पुत्रं निधापयित्वा MAITRAJUP. 1, 2. — Vgl. वैराज्य.

विराट् m. 1) N. pr. eines Fürsten der Matsja Bhāg. 1, 4, 17. MBh.
1, 2717. 3835. 6988. 2, 1272. 4, 16. 5, 5100. HARIV. 8071. 8098. KĀM. NĪ-
TIS. 17, 56. Spr. 2638. Bhāg. P. 1, 10, 9. विराटनगर P. 6, 2, 89, Schol.
MBh. 1, 481. 3, 17436. 4, 1. fgg. °पर्वन् heisst das 4te Buch des MBh. —
2) N. pr. einer Gegend ÇANDAR. im ÇKDr. VARĀH. BRH. S. 16, 12. Verz.
d. Oxf. H. 338, b, 35. 339, a, 43. b, 44 (विराट् gedr.). — 3) ein Bein.
Buddha's VJUP. 2. — Vgl. वैराट्, वैराट्या.

विराट् 1) m. eine Art Edelstein (aus Virāṭa kommend), = राजपट्ट
TRIK. 2, 9, 30. H. 1066. — 2) f. आ eine Tochter Virāṭa's MBh. 14, 1857.

विराट्दामा (1. विराज् + काम) f. ein best. Metrum RV. Prāt. 17, 12.
Ind. St. 8, 107.

विराट्त्र (1. विराज् + त्रेत्र) u. N. pr. eines heiligen Gebietes Verz. d.
Oxf. H. 19, b, 11.

विराट्पूर्वा (1. विराज् + पू०) f. ein best. Metrum RV. Prāt. 16, 46. Ind.
St. 8, 131. 143.

विराट् वामदेव्यम् n. N. eines Sāman Ind. St. 3, 236, b.

विराट्द्वाना (1. विराज् + स्थान) f. eine best. Form der Trishṭubh